

Жіночий султанат

Олександра Шутко

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Вступ

Ідея написання цієї книжки виникла з виходом у видавництві «Навчальна книга — Богдан» (м. Тернопіль) (2015, 2016 рр.) мого дослідження «Роксолана: міфи та реалії» та першого тому роману про іншу султану-українку — Хатідже Турхан (2016 р.). Відтак я назбирала достатньо матеріалів — листів, спогадів сучасників, архівних документів, що дало мені змогу оцінити роль жінок в управлінні Османською імперією протягом XVI–XVII століть.

Утім, спершу ґрунтовно опрацювала любовне й дипломатичне листування Роксолани, яке вийшло друком у моєму перекладі. Невдовзі відкрила нову інформацію з її біографії, як-от послання до угорської королеви Ізабелли Ягеллонки від 1543 року. Це — перший міжнародний контакт Роксолани, з яким пов’язана цікава історія таємної дипломатії в Османській імперії. Весь текст цього листа ніколи й ніде не публікували. Тож його переклад українською виклала у новій книжці. Як і відповідь на листи Роксолани її брата — польського короля Сигізмунда II Августа, яку знайшла у польських архівах.

У книжці також приділила значну увагу листуванню цієї султани із сестрою перського шаха Тагмаспа, подавши та проаналізувавши повний текст їхніх послань.

Слави вінценосної особи зажила й донька Роксолани, Міхрімах, листи якої до польського короля і батька, султана Сулеймана, також наводжу в цій книжці. Вона, як і її мати, була обізнана в усіх державних справах й зустрічалася з європейськими посланцями. Після смерті Роксолани саме Міхрімах отримала найвищий статус у гаремі батька — султана Сулеймана — як його донька та дружина великого візира Рустема-паші. Про її вплив на політику, сімейні справи та благодійність розповідаю в окремому розділі книжки.

Цікавою є міжнародна кореспонденція наступниць Роксолани. Дружина султана Селіма II й мати Мурада III, Нурбану-султан,

листувалася з венеційським дожем і французькою королевою Катериною Медічі. Історії її кохання й материнства, а також ролі у політичному й соціальному житті Османської імперії присвячений наступний розділ видання.

Інтригуючим є листування з британською королевою Єлизаветою I та венеційським дожем фаворитки Мурада III й матері Мехмеда III — Сафіє-султан. Про цю султану переповідають чимало міфів, які я вирішила розвіяти у своїй книжці. Окрему увагу приділила листам до великих візирів дружини Ахмеда I і матері Мурада IV та Ібрагіма I, Майпейкер Кьосем, а також її невістки Хатідже Турхан, яка народила наступного султана — Мехмеда IV. Вона так само, як і Роксолана, була українкою. На відміну від своїх попередниць, Хатідже Турхан поклала край правлінню жінок у султанському палаці.

Про цей період, який прийнято називати «Жіночим султанатом», нагадують численні величні мечеті з їдальнями для бідних, школами та лікарнями, бібліотеки, хамами, водограї, які побудували дружини і матері султанів у XVI–XVII століттях. Їх історики з усього світу по праву називають берегинями династії османів. Адже саме їм випала нелегка доля приймати за своїх синів важливі рішення, які визначали майбутнє Османської імперії.

Аби почути крізь час голоси цих жінок, варто ознайомитися з їхньою кореспонденцією. Вона проливає світло на стиль ведення справ і навіть їхній характер. Листи цих султан якщо й друкували, то лише в окремих розвідках і статтях Туреччини, Англії, Італії, Польщі та США. Йдеться про дослідження турків Чаатая Мустафи Улучая, Халіля Інальджика, Неджата Учтума, Ерхана Афьйонджу, Люсьєн Тхис-Шеноджак, Озлем Кумрулар, англійки Сюзанни Скілітер, італійки Марії Піа Педані й американки Леслі Пірс. Я ж вирішила опублікувати їх у єдиному виданні. Адже лише повне зібрання епістолярної спадщини яскравих представниць «Жіночого

султанату» дасть читачеві змогу краще зрозуміти процеси, що відбувались у той час в Османській імперії та світі.

Оскільки ці листи зберігаються не лише в османських, а й у польських, італійських, французьких та британських архівах, тож мені довелося задіяти зв'язки в науковому світі. За допомогу з пошуком листів Роксолани у Варшавському архіві хочу подякувати відомому польському історикові-османісту, професорові Варшавського університету Даріушеві Колодзейчику, а за консультацію з приводу вакфу Хюррем в Єрусалимі — науковому співробітникові Генерального управління фондами Туреччини — докторові наук Нільгюн Чеврімлі. З листами валіде Нурбану вдалося ознайомитися завдяки професорці венеційського університету Ка'Фоскарі Марії Піа Педані, за що їй — окрема подяка. Низький уклін професорам-османістам Єльського університету Озген Фелек та Принстонського університету Бакі Тезджану — за щире зацікавлення моїми розвідками й надання джерел і матеріалів.

За допомогу з перекладами зі староосманської хочу висловити подяку в.о. завідувача кафедри східної філології Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського Олесю Кульчинському і старшому науковому співробітникові НДІ кримськотатарської філології, історії та культури етносів Криму КІПУ Рефатові Абдуземілеву, із старобританської — кузині з Мінська — лінгвісту Ксенії Кузнецовій, з фарсі — асистентці кафедри сходознавства ім. Я. Дашкевича Львівського національного університету ім. І. Франка Надії Вишневській, з латини — старшому науковому співробітникові Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України Орестові Зайцю. Окрема подяка — братові чоловіка Остапові Шутку за переклад з іспанської листа Хатідже Турхан, якого вона надіслала дружині австрійського імператора Леопольда I — Маргариті Терезі.

Подяку за багаторічну співпрацю адресую також редакторці, письменниці Валентині Вздольській, письменникові й краєзнавцю Богданові Мельничуку та директорові видавництва «Навчальна книга – Богдан» Богданові Будному, в якому побачили світ мої книги «роксоланівської» тематики.

Безмежну вдячність за підтримку моїх ідей висловлюю послови Туреччини в Україні панові Йонету Джану Тезелю та його дружині Аве, стамбульським друзям Едже Джігельбег, Музафферу Озгюлешу, Ірині Брийовській, Ользі Сорочан та Ірині Дризі — за можливість придбати необхідні статті та книжки турецьких авторів, Шевкету Хайбуллаєву, Гюльнарі Абдулаєвій — за налагодження зв'язку із кримськими вченими, тюркологу Олександрові Кучмі та полоністці Наталі Михайлівській — за консультування, а також своєму чоловікові Юрію і батькам — за розуміння та всіляке сприяння.

Без допомоги усіх цих людей написання моєї книжки було б неможливе...

Олександра Шутко

Київ, 2018 рік

• • •

Далі — у повній книжці «Жіночий султанат».

nashaknyga.com.ua